

A *Valóság* rovat – hagyományosan – a tanulmányokból kimaradt szereplők, aspektusok, témák beemelésével teszi teljesebbé a tematikus számok tartalmát. Ez ebben az esetben is így volt. Azokat az aktorokat hívtuk meg egy kerekasztal beszélgetésre, akik az iskolán belül vagy kívül, más-más aspektusból foglalkoznak a prevenció témájával. Mivel egy-egy prevenció program sikerét alapvetően az határozza meg, hogy milyen fogadókészség mutatkozik az iskolavezetés, a pedagógusok és a szülők részéről, igyekeztünk minél több oldalról megvilágítani, mi kell a hatékony együttműködéshez. A résztvevők ezzel kapcsolatos tapasztalatai meglehetősen szomorú képet festenek az iskolákban folyó prevenció munkáról, és a többségük megítélése szerint igazi előrelépés az iskola szerepének újragondolása nélkül nem is várható. A rovatszerkesztő meglátása szerint is a mélyebb strukturális problémákkal kell először szembenéznünk, mielőtt bármilyen gyakorlati, módszertani problémára megoldásokat keresünk. Az iskola mint az ismeretátadás és szocializáció kitüntetett helye valószínűleg betöltötte történelmi szerepét, a 21. század megváltozott feltételrendszerében más tanulási környezetre, más funkciókra és más intézményekre lesz szükségünk. Az erről szóló diskurzusból az *Educatio* sem szeretne kimaradni, még ha ezt nem is feltétlenül a *Valóság* rovat keretei között teszi majd. A *Valóság* rovat ugyanis a jövőben csak alkalmi jelleggel fog megjelenni, a számok témájától, jellegétől függően.

AZ ISKOLAI PREVENCIÓ SZEREPLŐI AZ ISKOLAI PREVENCIÓ VALÓSÁGÁRÓL

Résztvevők: *Gyulai Zsuzsa* (OFOE – Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesülete), *Máté Zsolt* (ISME – Iskolai Szociális Munkások Egyesülete, INDIT Közalapítvány), *Németh Ágnes* (ORFK Bűnmegelőzési Osztály), *Pál Csaba* (Ferencvárosi Szociális és Gyermekjóléti Intézmények Igazgatósága, óvodai-iskolai szociális segítő csoport), *Csekeő Borbála* (Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány), *Salamon Eszter* (ESzMe – Európai Szülők Magyarországi Egyesülete)

A beszélgetést moderálta: *Szabó András* (Kapocs Alapítvány, Civil Rádió)

A beszélgetést szerkesztette: *Biró Zsuzsanna Hanna* rovatszerkesztő

Educatio (a továbbiakban E): Szeretettel köszöntök mindenkit. Úgy terveztem, hogy négy fő kérdést járjunk körbe: 1. Milyen feltételek között és milyen tényleges tevékenységek segítségével valósul meg ma az iskolai prevenció? 2. Milyen kockázati magatartások jellemzik a mai tizenéves nemzedéket, amelyekre az iskolai prevenció gyakorlatának kellene reagálnia? 3. Hogyan tudnak segíteni a diákok problémáiban? Kinek a feladata ez? 4. Az iskolai prevenció kiterjed-e az egyéni tanrendű gyerekekre, azaz a magántanulókra, illetőleg az iskolából kimaradó, lemorzsolódó tizenévesekre? Ha igen, akkor milyen célok mentén, kinek a révén, hogyan? Ha nem, akkor miért nem? Ez a kérdés azóta különösen fontos, amióta a tankötelezettség határa 16 évre csökkent. Tizenhat év fölött is ugyanúgy van veszély, de ezek a fiatalok kikerülnek értelemszerűen a rendszer látószögéből. Induljunk el akkor az első kérdéssel: Mi a feladata az iskolai prevenciónak és milyen feltételek között működik?

Gyulai Zsuzsa (a továbbiakban GyZs): Szívesen elkezdem. Gyulai Zsuzsa vagyok, az Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesülete képviselőjeként. Készülvén erre a beszélgetésre, csináltam egy gyors felmérést, és megkérdeztem a környezetemben néhány kamaszt, hogy ők mit kaptak az iskolában. Azt mondták, hogy valami volt 9.-ben, de arra már nem emlékeztek, hogy miről és kivel beszélgettek. Ez jól tükrözi a helyzetet: elképesztően ritkán történik bármi is, és semmi nyomot nem hagy a gyerekekben. A 28 éves tanári pályafutásomból talán két konkrét programra emlékszem, a többi meg az osztályfőnökökre volt bízva. Amíg volt önálló gyerekvédelmi státusz az iskolánkban, addig a gyerekvédelmi rátermettségétől függött, hogy ő szervez-e valamilyen programot. A másik alapvető tapasztalatom az, hogy amikor prevenció programra került sor, akkor alapvetően a drogokról beszéltünk, ami nagyon fontos, de mennyiségben az alkohol vagy akár a gyógyszerfogyasztás lényegesen nagyobb probléma hazánkban, és ezekről minimálisan esett szó.

Salamon Eszter (a továbbiakban SE): Salamon Eszter vagyok, az Európai Szülők Magyarországi Egyesületétől. Egyetértek egyrészt Gyulai Zsuzsával, másrészt azt gondolom, hogy az igazgatóknak nagyon fontos szerepe van ebben, de nem mindig sikeresek. Sokszor meghívják prevencióval foglalkozó szervezeteket, adott esetben a rendőrségnek a vonatkozó programjait, mondjuk projektnapokra, de ha ezek nincsenek megfelelően előkészítve, akkor bármennyire is hasznos pl. egy szexuális felvilágosítás, a gyerekek csak nevetgélnek rajta. Személy szerint fontosnak tartanám azt is, hogy ez olyan tevékenység legyen, amiben a gyerekek és a szülők közösen vesznek részt, még a kamaszok esetében is, vagy a kamaszok esetében még inkább. Ha már Zsuzsa megemlítette az alkoholt, azt is megjegyezném, hogy nem biztos, hogy hatásos, ha egy nikotinfüggő, adott esetben alkoholista pedagógus beszél a függőségekről.

Csekeő Borbála (a továbbiakban CsB): Reményiné Csekeő Borbála vagyok, a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány szakmai vezetője, és mondok valami jót is: szerintem nagyon sok lehetőséget ad a prevencióra az, hogy most már szinte kötelező elem, hogy legyenek az iskolákban témahetek, projektnapok, egészségnap, tolerancianap stb. Én azt látom, hogy kicsit a civil szervezeteken is múlik, hogy ezeket mennyire lehet megtölteni jó tartalommal. Azt tapasztaltam, hogy az iskolák „vadásznak” az olyan programokra, amit be tudnának vinni az iskolába. Viszont ahhoz, hogy pl. a civil szervezetek mindig napra készek legyenek az ilyen prevenció programokkal, szükség lenne megfelelő pályázati forrásokra. Arra reagálva, amit Zsuzsa mondott: én most két 9.-es gyerek szülője vagyok, és örültem, hogy kétszer is meghallgathattam a bűnmegelőzési osztály szülőinek szülő

prevenációs előadását. Az a gondolat, hogy ne csak a 14 évesnek beszéljünk a drogokról, hanem a szülőknek is, szerintem fontos.

Németh Ágnes (a továbbiakban NÁ): Németh Ágnes vagyok, rendőrezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztályát vezetem, és mi koordináljuk országosan a bűnmegelőzési programokat. A rendőrségnek vannak bűn- és balesetmegelőzéssel foglalkozó kollégái. A bűnmegelőzést onnan kezdjük, hogy van ovizsaru, vagyis kiképzünk óvodapedagógusokat. Pontosabban az első foglalkozásra elmegyünk, van három kesztyűbábunk, és a pedagógusok dolgoznak a bábokkal, a gyerekekkel. Van általános iskolai és középiskolai programunk is. A 2018/19-es tanévben 155 000 gyereket értünk el csak bűnmegelőzési programban, ami soknak tűnhet, de nem az. Egy-egy osztályfőnöki órán tudunk jelen lenni, de nagyon kevés iskola vállalja be, hogy havonta ad nekünk legalább egy órát, hogy a kétéves programunk végigfuthasson. Ráadásul a kollégáinknak más elfoglaltsága is van, ők nem főállásban oktatnak, ezért nehéz összehangolni ezt a tevékenységet. Ezt a számot nem fogjuk tudni növelni, mert nem lesz több oktatónk, akiket a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács képzésein mi magunk készítünk fel erre a munkára. Ezenkívül van képzés a pedagógusoknak is, amit szintén a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács szervez, akkreditált és ingyenes. Nagyon sokan elvégezték már, de azt nem tapasztalom, hogy a pedagógusok igazán használnák is ezt a tudást. Egyszerűbbnek tartják, hogy rendőröket kérjenek fel.

Pál Csaba (a továbbiakban PCs): Pál Csabának hívnak, a Ferencvárosi Szociális és Gyermekjóléti Intézmények óvodai-iskolai szociális segítség koordinátora vagyok. Iskolai prevenció kapcsán én az óvodát is idevenném, mert most már a prevenció munka ott is megjelent. Az elmúlt egy évben erősödött az iskolai prevenció a különböző köznevelési intézményekben. A sikere elsősorban attól függ, hogy az adott iskola és annak a vezetése mennyire tartja ezt a dolgot fontosnak, mennyire teremt rá pénzt, mennyire fektet bele energiát, épít ki kapcsolatokat. A gyermekvédelmi felelősök a legtöbb iskolában megszűntek. Ahol megtartották a régi gyermekvédelmist, ott ő próbál hasonló prevenció munkákat végrehajtani. 2018. szeptember 1-től a gyermekjóléti központok kötelezően ellátandó feladata az óvodai, iskolai szociális segítő munka, prevenció. Elvileg minden egyes köznevelési intézményben vannak szociális munkások, akik megpróbálnak civileket bevonni, kapcsolatot tartani a különböző közösségi területekkel, önkormányzatokkal, KEF-ekkel, az óvodákkal és iskolákkal, illetve próbálnak figyelni arra, milyen problémákra kell fókuszálni egyéni, csoportos vagy közösségi szinten. Viszont azt gondolom, hogy amíg nem tudjuk a jelenlévők, elsősorban a szülők és a pedagógusok szemléletét átalakítani, addig ezek a prevenció foglalkozások nagyon alacsony határfokkal tudnak működni. Mondtátok, hogy a szexuális felvilágosítás, a drog a prevenció fő témái, de a függőségek között egyre elterjedtebb a snapchat vagy az instagram, vagy bármi, ami most az interneten terjed. Innen könnyen elmozdulhatunk a bántalmazás vagy a bullying irányába, amire több nagyon jó módszer is létezik. A Békés Iskola modelljét emelném ki, ahol a pedagógusokat, iskolavezetést, osztályfőnököket bevonva próbálnak meg hatni a gyerekekre. Nem a bántalmazót és nem a bántalmazottat szólítják meg, hanem a tágabb vagy akár a szűkebb környezetét, hogy ők figyeljenek oda.

Máté Zsolt (a továbbiakban MZs): Máté Zsolt vagyok, az ISME képviselőjében, de az anyaintézményem egy szenvedélybetegekkel foglalkozó intézmény Pécsen, az INDIT Közalapítvány. Akik az addiktológia területén dolgoznak, azok preventív, egészségfejlesztő programot nem is indíthatnak addig, amíg nem rendelkeznek ehhez a megfele-

ló tanúsítvánnyal. Kísérletek történtek arra, hogy valamennyire rendeződjön az iskolai egészségfejlesztés, és ennek keretében mondjuk a dropprevenció. Az más kérdés, hogy ez sete-suta lett, a központi szerv, ami ezt a tanúsítványt kiállítja, az elmúlt két-másfél év alatt nem is működött. Történelmi hagyományok miatt van az, hogy az egészségfejlesztés elsősorban dropprevenciót jelent nálunk. Az elmúlt két évben vidéken egyszerűen semmilyen más forrás nem volt ilyen programok biztosítására. Most októbertől viszont hatalmas pályázatok indultak el, bár most meg szakemberhiánnyal küzdenek. Abban a két évben, amikor nem volt forrás másra, elmentek a szakemberek máshová dolgozni. Másrészt nem is tanulnak már szociális munkásnak. A szociális munka területén 10-15 éve harmincan-egyvenen tanultak egy évfolyamon, most meg tanulnak négyen-ötten. Ez azt jelenti, hogy most már a nagyobb megyeszékhelyeken komoly szakemberhiány van.

SE: Szerintem nagyon fontos a kontextus, amit említettetek, és ez a kontextus a prevenció tevékenységeknél nehezen megragadható. Részben jogi okokból, részben a pedagógusok és alapvetően a szülők hozzáállása miatt. Már az óvodai dropprevenció során úgy építi fel az ember a programot, hogy a gyerekek által ismert felnőttek vagy kamaszok kontextusában beszél valamiről. A felső tagozat második felében vagy a középiskolában a kontextusba helyezett prevenció tevékenységet nagyon sokszor komolyan gátolja, hogy kriminalizálták mind a drog-, mind az alkoholfogyasztást. Én ismerek olyan iskolaigazgatót, aki elmegy éjszaka bulizni a gyerekekkel, és a 17 és fél évesnek kiveszi a kezéből a sörösüveget, ha jön a rendőr. De ez nem a normális kontextus, és az ezzel kapcsolatos problémák az iskolarendőrökkel még mindig tart. A bullying esetében nagymértékben akadályozza a kontextusba helyezett prevenciót az, hogy nem vesznek tudomást a pedagógusok arról, hogy az elkövető sokkal gyakrabban pedagógus vagy a családból valaki, mint gyerek. A múltkor a „Neveljünk Együtt!” oldalon, amit Zsuzsával, meg még tizenvalahány kollégával közösen szerkesztünk, előkerült a bullying problémája. Volt olyan pedagógus, aki ki merte mondani, hogy náluk biztos, hogy nem fordul elő zaklató pedagógus. Én csak azt tudom, hogy gyerekként is volt zaklató pedagógus a környezetemben, pedagógusként is volt zaklató kollégám, és a gyerekeknek is volt zaklató pedagógusa. De erről valószínűleg nem vesznek tudomást a kollégák. Fontos, hogy az iskolai prevenció azt is magába foglalja, hogy a pedagógusok maguk kezdjenek valamit ezzel a dologgal, mert amíg úgy gondolják, hogy előadást kell tartani a gyerekeknek a zaklatásról, majd az utána következő órán zaklathatják a gyerekeket, vagy kirohannak, mert a 45 percet sem nagyon bírják ki nikotin nélkül, addig nagyon nehéz hitelesnek és hatékonyak lenni.

E: Azt látom, hogy nagyon „szanaszét” van az iskolán belül a prevenció. Ha van egyáltalán, egy-egy eseményhez köthető. Nincs az iskolákkal szemben megfogalmazott követelmény. Régi rutinokból csinálják ezeket a foglalkozásokat, a tartalmuk is sokféle. Szanaszét folyik az egész, ez érzékelhető. A másik dolog, amit érzékelhetünk, hogy a prevencióba a szülőket nem igen kapcsolják be, pedig a gyermek egy meghatározott környezetből érkezik, és oda is tér vissza.

NÁ: Mi indítottunk egy olyan dropprevenció programot, amely kifejezetten a szülőket célozta meg, és azt javasoltuk, hogy anonim módon lehessen nálunk kérdezni, tanácsot kérni, e-mailen, telefonon, személyesen. Egy kezemen meg tudom számolni, hogy hányan vették igénybe. Érkezett néhány e-mail, egy-két telefon, de ami még mindig a legjobban működött, az a szülői értekezlet volt.

SE: A szülő nem fog a rendőrséghez fordulni magától, még akkor sem, hogyha ti prevenciót kínáltok.

NÁ: Akkor fordulnak, amikor már nagy a baj. Ha megöli magát valaki, kábítószere bukkannak, kiderül egy zaklatás, akkor mindenki vevő a problémára. Csakhogy az már nem prevenció, hanem tüzet oltunk, és akkor mindenki jön a vádakkal, hogy nem foglalkoztunk a gyerekekkel eleget. Az elején valahogy elvésznek ezek a dolgok.

SE: A helyi pedagógusközösségnek kellene felkészülnie arra, hogy tudjanak segíteni. Ehhez olyan szakemberekre van szükség, akikkel az érintettek tudnak beszélni a saját életükről. Nyilván a pedagógusok szakmaiságát kellene erősíteni, amivel mindig ott kötünk ki, hogy adunk egy csomó feladatot a pedagógusnak. Ilyenkor hangosan szoktak sikoltozni a pedagógus szakszervezetek, főleg Európában, mire mi mindig elmondjuk, hogy nem azért kellene harcolni, hogy ezeket a nagyon fontos feladatokat lepakolják magukról, hanem hogy fogjunk össze, és harcoljunk azért, hogy ezt elismerjék a pedagógiai munka részeként, és ne 22 órát kelljen tanítani, hanem csak 12-t, mert egyébként 10 órát a szülőkkel foglalkoznak.

GyZs: Nagyon ellentétes iskolákra van rálátásom, mert a gyerekem a VIII. kerületbe járt iskolába, én meg a Rózsadombon tanítottam. A II. kerületi iskolában sokszor azért zárkóztak el a prevenció elől, mert attól féltek, ha ezt meghallják a szülők, akkor azt hiszik, hogy az iskolában drogprobléma van. Egyébként az teljesen nyilvánvaló, hogy egy VIII. és egy II. kerületi iskola között mindössze az a különbség, hogy mennyi pénzt tud a gyerek az anyagra költeni. Az egyik csak a biofüvet tudja megvenni, a másik meg a kokaint is. Egy VIII. kerületi iskola nem zárkózik el, ott viszont a szülőkről pereg le, mert a családok jelentős részében minimum egy szerhasználó van, tehát nem érzékelik problémaként. A Fazekasban ugyanúgy van drog- vagy alkoholprobléma, de ott a szülő nem akar ezzel szembenézni. Volt olyan szülő, aki nem értette, miért kell beszélni egy 9.-es osztályban az alkoholoról, mert a gyerekek még kicsik, ők még nem isznak, én meg tudtam, hogy ha köbgyököt vontam abból, amit a gyerek elmondott a hétvégi alkohol-fogyasztásáról, akkor még az is nagyon sok volt.

SE: Egyébként az egyházi iskolákban talán a legsúlyosabb a helyzet, ahol viszont folyamatos tagadásban vannak. Ismerek olyan egyházi iskolát, ahol az igazgató úgy döntött, hogy náluk nincsen drog- és alkoholprobléma. Abban a nyári táborban, ahová a gyerekek jelentős része jár, és amit egy civil szervezet működtet, ezek miatt a gyerekek miatt (a gyerekek 30%-a ebből az iskolából jön) el kellett indítani egy nagyon kőkemény droprevenció programot, mert hozták be a drogot, és próbálták megfertőzni a nem odajáró gyerekeket is.

NÁ: Amikor elindult a tanácsadói programunk, és eltelt pár hónap, felhívtam egy kollegám, hogy nagyon nagy baj van, ő azt tapasztalta, hogy ha a gyerekek reggel alkohol vagy drog hatása alatt jönnek be, akkor behúzzák őket egy szobába, és rácsukják az ajtót. Mentőt nem hívnak vagy orvos nincs, mert az rossz fényt vet az iskolára. Erre megkérdeztem: Ha meghal a gyerek, az nem vet rossz fényt az iskolára? Nem akart a kollegám rögtön szembe menni első nap az iskolával, ezért azt mondtam, hogy akkor én holnap tiszteletemet teszem az igazgatónál. Nem akartunk eljárást indítani, nem erről szólt a történet, de azt nem hagyhattuk, hogy a gyereket ellátatlanul hagyják. Ez nyilván szélsőséges dolog, és nem mondom, hogy mi hibátlanok vagyunk, de azt mondom, hogy bizony nagyon sok iskola nagyon nehezen vette, hogy ott van egy rendőr, mert így kiderülhetnek dolgok.

SE: Nem mindegy persze, hogy használatról, birtoklásról vagy árusításról beszélünk, mert ezek egészen más elbírálás alá kell, hogy essenek. Bennünket anno egy bulvárlap

keresett meg, mert volt valami botrányos eset, amikor az iskola mentőt hívott egy bedrogozott gyermekhez, és utána megpróbálták velünk azt kimondatni, hogy milyen rettentően rosszul járt el a mentőorvos, aki nem volt hajlandó rendőrt hívni. Azt gondolom, hogy szülői szempontból helyesen járt el, mert ugyan a jogszabály bünteti a használatot is, de nem a mentőorvosnak kell kihívnia a rendőrt. Ugyanakkor a tiltólista sem annyira teljesen egyértelmű. Amikor a gyerekeim kerültek abba a korba, akkor elmondtuk, hogy belekóstolhatnak itthon a borba, és ha jönnek a haverok, akkor nyilván megbeszéltük a szülőkkel, hogy meg lehet inni egy-egy sört. De bizonyos nyugat-európai országokban az alacsony alkoholtartalmú italok fogyasztásának az életkori határa 16 év, ha Prágába vagy Amszterdamba megyünk, akkor meg lehet vásárolni fűvet is, ami nyilván teljesen más hatást gyakorol a fiatalokra. Ezeket a határkülönbségeket egy kamasszal elég nehéz megértetni.

GyZs: Még egy fontos dolog a droggal kapcsolatban: ha az iskolában valaki árusít, az nyilvánvalóan beavatkozást igényel, viszont, hogyha prevenciószemszögből nézzük, akkor az iskolai árusító, kivéve, ha valami bűnözői kör szállt rá az iskolára, az iskola diákjai közül valaki, aki csak minimálisan rosszabb, mint az, aki csak fogyasztó. Ő ugyanolyan jellegű mentálhigiénés, pszichológusi vagy pszichiáteri beavatkozást igényelne, mint a használó.

E: *Nem akarlak megakasztani, de egy másik kérdésre kezdtünk el válaszolni: Milyen kockázati magatartások vannak az iskolában folyamatosan? Fontos kérdés, mert az árusítás is megjelent, nem csak fogyasztók vannak, és a bullyingról meg azt mondtátok, hogy egyre több változata fellelhető.*

MZs: A probléma-magatartásról nekem az a mondas jut az eszembe, hogy „az iskola nem az életre készít fel, hanem az élet maga”. Mivel ez így van, tele van stresszforrással, a serdülőkor minden problémájával és szépségével, és ha így tekintünk erre, nem csak probléma-magatartásokat látunk. Teljesen természetes, hogy az indulatok kezelésével lehetnek gondok, szoronganak a gyerekek, meg kell felelniük, bántják egymást. A legkorszerűbb drogprevenciósz megközelítések azt mondják, hogy az csak az első szint, hogy milyen kémiai szerek vannak, egy komplex prevenciósz program a kockázati tényezőket vizsgálja, mint pl. a kortárs erőszak, a családon belüli erőszak. A kérdés csak az, hogy tudunk-e ezzel iskolai szintéren foglalkozni. Például a családon belüli erőszak kérdésével, ami jelentős kockázati tényező, és ki tudjuk-e alakítani azokat a szociális készségeket, amelyek fontos védőtényezők. Mi most elég sokat foglalkozunk, például, a megbocsátás képességével, ami nagyon fontos védőtényező. Ellentétben a sporttal, amivel kapcsolatban az a tévhit, hogy önmagában védelmet nyújt. Ha olyan sportot űz valaki, amiben konstruktív versenyzés is van, akkor az lehet védőtényező, egyébként a sportnak ilyen hatása nincs. Azt gondolom, hogy az érzelmi intelligencia fejlesztése kisgyermekkorban az egyik legfontosabb prevenciósz eszköz.

PCs: Örülök, hogy felhoztad ezt a megközelítést, mert arról, hogy milyen típusú problémák vannak, napestig tudnánk sóhajtozni, de ez a fajta szemlélet az, ami hosszú távon megoldást kínál. A beszélgetésünk elején szó volt arról, hogy szemléletváltásra van szükség, és hogy az osztályközösségbe be kell vinni azokat a szociális készségeket, amelyek a megelőzéshez nélkülözhetetlenek. Olyan eszközöket kell a pedagógusok kezébe adnunk, amiktől ők jó példával tudnak szolgálni.

CsB: Én is azt gondolom, hogy egy mentálhigiénés védőháló az, amire szükségük van a pedagógusoknak, a szülőknek és a diákoknak is. Amit Eszter mondott a nikotinfüggőségről meg a tanárok által elkövetet zaklatásról, olyan burn out tünetek, amitől füstölnek az iskolák. Nincs kötelező önismeretórája egy pedagógusjelöltnek, nemhogy 250 óra, talán egy vagy két nap van csak beépítve a pedagógusképzésbe, ami kevés a pályaszocializációhoz. Nincs szupervízió, nincs semmifajta támogatott és rendszeres integráció, nincs semmi. Pedig ebbe a pedagógus-életpályamodellbe, pontok gyűjtögetésébe, kötelező továbbképzésbe, satöbbibe, akár ott is lehetnének ezek a képzések. És valami hasonló kellene a gyerekeknek is. A magunkkal való foglalkozás, a saját hogylétemmel, önismeretemmel, indulataimmal való bánásmód, fontos lenne, de erre nagyon-nagyon kevés tér és idő van. Én mindig próbálok optimista lenni, hogy a mindennapi testnevelés vagy a most felmerült mindennapi énekeltetés is adhat erre lehetőséget, foglalkozhatunk egy kicsit a gyerek testével, lelkével. De ez már a kezdeteknél félremegy. Önismeret helyett lépcsőfutás van csendben, meg örömeleklés osztályzatra.

E: Azért keressük a kockázati tényezőket, mert az elmúlt időkben megnőtt a szocializációs alapzaj, ami alatt azt értem, hogy az elmúlt időkben az iskolán belül is nőtt a feszültség és az erőszak valószínűsége. Nagyon magukra maradtak a gyerekek, a kötődések meglehetősen meglazultak, és ebben a helyzetben nem a program tudja megtalálni a gyermeket, hanem a pedagógus. Ha ott van kapcsolat az iskolán belül, akkor van értelme a prevenciónak, akkor van esély. GyZs: Bármilyen irányból közelítünk, oda jutunk ki, hogy a pedagógus a kulcsfigura. Ehhez képest a pedagógusokra senki nem figyel. Én már régen végeztem, de a pedagógia és a szakmódszertan teljesen hiányzott a műveltségemből. Tanultunk fejlődéslektant kisiskolás korig, mikor középiskolai tanárok lettünk. A középiskolás korosztályról nem hallottam az egyetemi pályafutásom alatt, pedig én kifejezetten kedveltem a pszichológia óráimat. Olyasmi, hogy önismeret, fel sem merült, és szerintem ez azóta sincs. A pedagógusok képzése kifejezetten a kognitív dolgokra megy rá: egy nagyon normatív, minősítő, értékelő, technikai jellegű ismeretre. A tanárképzésben nem érzékenyítik a leendő pedagógusokat arra, hogy akár a saját mentális egészségükkel, akár az általuk nevelt gyerekek mentális egészségével foglalkozzanak. Márpedig egy olyan pedagógus, aki kiégett, a legjobb programot sem tudja hitelesen képviselni.

SE: Nemcsak a pedagógusok esetében nem foglalkozunk a pedagógus jóléttel, hanem a szülők esetében sem: senki nem hívja fel a figyelmet arra, hogy te akkor tudsz jó szülő lenni, hogyha nemcsak a gyereked jólétével foglalkozol, hanem te is rendben vagy. Ez az egész felnőtt társadalomban egy nagy probléma. Egyre több gyerekről fedezik fel, hogy magatartászavaros, egyre több gyerekről fedezik fel, hogy hajlamos az erőszakra. Ma már tudjuk a kutatásokból, hogy ez a generáció kevésbé monotonia-tűrő, sokkal kevésbé képes arra, hogy a halálunalmas, 45 perces órákat végigülje. A 60 perc, amit a WHO a 16 év alattiak számára, mint kívánatos napi mozgást meghatároz, nem arról szól, hogy naponta testnevelésóra van, hanem arról, hogy a gyerekek a tevékenységeik során mozoghatnak, mondjuk fizika óra vagy földrajz óra alatt is lehet mozogni.

E: Szeretném megerősíteni, hogy mások a mai gyerekek. A kérdés az, hogy pontosan milyenek: Hogyan működnek? Mi az, amire oda kell figyelnünk velük kapcsolatban? Mire érzékenyebbek?

SE: Azt gondolom, hogy a legfontosabb változás, hogy a világ az iskolán kívül van, és az a világ, amiben a gyerekek élnek, egy agyonmediatizált világ. A szülők és a pedagógusok is egyre gyakrabban gondolják, hogy egy veszélyes világban élünk, miközben a statisztikák azt mutatják, hogy sokkal biztonságosabb a környezetünk, mint valaha volt, csak a médián keresztül más jön át. Ugyanez vonatkozik az erőszakra is. Mondanék három konkrét lehetőséget, ami ezen segíthetne: Nagyon hiányoznak a nonformális oktatási formák. Én az úttörőszövetség világából jövök, és a mai napig rendszeresen találkozunk azokkal, akik ifvezetőként szerepet vállaltak anno a '80-as években. A nonformális oktatási formák, elsősorban az ifjúsági szervezetek, felelősséget adnak a gyerekeknek. Nagy baj, hogy védőhálót építünk a gyerekek köré, és nem bízunk meg bennük. Ha megnezzük azokat, akik az ifjúsági háttérszervezetből sikeressé váltak, akkor 90%-ban olyan emberekről van szó, akik arra voltak predesztinálva, hogy sikertelenek legyenek, az iskolában rendszeresen meg is kapták a magukét, hogy belőled úgyse lesz semmi, de az a felelősség, amit az ifjúsági szervezetben kaptak, megerősítette őket abban, hogy értékesek, és azzá tudtak válni, amivé váltak. Az úttörőszövetség mellett ezt a funkciót betölthetik más ifjúsági szervezetek is, mint a cserkészet vagy az egyházi ifjúsági szervezetek. A másik lehetőség egy olyan program, ami már nem működik. Itt a VII. kerületben indítottunk egy programot anno '99-ben vagy 2000-ben, ami semmi másról nem szólt, csak arról, hogy ingyenes volt az étkezés az óvodában anélkül, hogy igazolni kellett volna a szociális rászorultságot, és az óvodai pedagógusainknak olyan képzést biztosítottunk, hogy ösztönözzék a szülőket arra, hogy minél több időt töltsenek az óvodában, és beszélgessenek az óvodapedagógusokkal. Ezek a szülők sokkal magabiztosabban tudták a gyerekeik érdekeit képviselni később az iskolai életükben. Sajnos a következő polgármester azonnal eltörölte a programot. Viszont mondok egy olyan programot, ami még most is működik.

PCs: Bocsnát, mert ehhez szeretnék kapcsolódni egy pillanatra, és nem megakasztani akarlak, de muszáj visszakanyarodnom az érzékenyítéshez. Gyakorlatilag, amit mondasz, azt jelenti, hogy az adott óvodák nyitottak arra, hogy a szülőket beengedjék. Ez nem hogy nem jellemző, de szinte bármelyik köznevelési intézményre igaz, hogy félnek attól, hogy a szülő bent legyen, azt gondolják, hogy csak kémkedni szeretne, hogy megtudja, mi történik az iskolában.

SE: Kirakatot mutatnak.

PCs: Így van. Pedig a szülőnek szíve joga látni, hogy mi történik a gyerekével. Nagyon szerencsés az a hely, ahol olyan munkaközösség van, akik ösztönzik a szülőket a bent töltött időre. A legfőbb problémát az jelenti, hogy a pedagógusok nem mindig kellően tájékozottak a saját szakterületükön. A másik nagy probléma, hogy – különösen az óvodapedagógusoknál – iszonyatosan sok a pályaelhagyó, és kevés a fiatal pedagógus, akik újszerű módszereket alkalmazhatnának. A harmadik probléma pedig az alulfizettség. Hiába célzom meg a pedagóguskart bármilyen programmal, bármilyen szolgáltatással, ha azt mondják a szaktanárok, hogy leadom az óráimat, és egy perccel sem töltök többet az iskolában, mert a magántanítványaim otthon várnak. Tehát sem az iskolavezetés, sem a pedagógus nem felkészült, nem kellően nyitott.

SE: Akkor elmondom az utolsó példát, mert az pontosan erre vonatkozik. Trencsényi Laciék csináltak egy motivációkutatást azoknál, akik tudatosan választják a pedagógus pályát. 15 évvel ezelőtt az volt a domináns motiváció, hogy volt egy tanár példaképük, és olyanná akartak válni, amilyen az a pedagógus volt. Ma a domináns motiváció az, hogy

nem akarnak olyanok lenni, mint a saját tanáraik. Ebben komoly potenciál rejlik a változásra. Csakhogy, belépnek ezek a harcok, reformot kívánó fiatalok a képzésbe, és 4 évvel később kimennek a pedagógusképzésből mint egy megfáradt ötvenes. Ezzel egy olyan lehetőségről mondunk le, ami olyan, mint egy ziccet kihagyni a sportban. Ezzel együtt továbbra is azt gondolom, hogy nem a pedagógusokon múlik a dolog, hanem az iskola-vezetőn. Ha az igazgatónak van víziója, tudja, mit szeretne, és a pedagógusai 60-80%-át meg tudja nyerni az ügynek, akkor előbb-utóbb a maradék 20% el fog menni, kicserélődik. Vannak erre remek példák, de amit el akartam mondani, az egy konkrét működő program. Nem tudom, hogy ki ismeri a Pressley Ridge Magyarország Alapítvány „No Bad Kid” nevű programját, amit olyan iskolákban működtetnek, ahol többségben vannak a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek, van zaklatás, van függőség, korai iskolaelhagyás stb. Ez egy komplex program, amely először a pedagógusok attitűdjét formálja, hogy megértsék, illetve megismerjék, milyen puttonnyal érkeznek az iskolába ezek a gyerekek. Keményen dolgozik a program a gyerekekkel és a szülőkkel is, és kifejezetten azt próbálják elérni, hogy amikor ők már csak külső segítségként maradnak az iskolában, ez a szülő-gyerekek-iskola együttműködés megmaradjon.

E: Engedjétek meg, hogy feltegyek itt egy kérdést, ami a gyerekek felől láttatja ezt a problémát. Mennyire befolyásolja a gyerekek iskolához való viszonya a prevenciót? Azt gondolom, hogy az iskolai prevenció annyira hatásos, amennyire egyébként hatásos a gyerekek számára az iskola. Azok a gyerekek, akik az iskolával sincsenek jó viszonyban, valószínűleg a prevencióval sem lesznek jó viszonyban. Itt különösen azokra a gyerekekre gondolok, akik 16 évesen elhagyják az iskolát vagy lemorzsolódnak, vagy magántanulókká válnak, mert kiveti magából őket a rendszer.

CsB: Szívesen válaszolok, mert közvetve azért valamelyest rálátok a szakellátásban nevelkedő gyerekekre, vagy olyan gyerekekre, akiket kifejezetten a hátrányos helyzetűeknek fenntartott közösségi terek gyűjtenek össze. Nemcsak a magántanulók vagy a 16 éves kor után azonnal iskolaelhagyók azok, akikről lemond az iskola, hanem ez a lemondás már jóval előbb megtörténik. Ez a viszony az iskolához, mint minden viszony, kölcsönös. Amíg a gyerekeket nagyon kevés pedagógus tekinti partnernek, addig azok a kevésbé szabálykövető vagy nagyon nehéz otthoni puttonyt cipelő gyerekek nem is kapnak esélyt arra, hogy igazán pozitív legyen az attitűdjük az iskolához. Vannak olyan kisiskolások, akik már az első osztály októberében tudják, hogy ők a „rossz gyerekek”, és akkor még előttük van 10 év ezen a pályán, nagyon kevés lehetőséggel, hogy ez valahogy megforduljon.

E: Talán, mert nem is tudják igazán a problémáikat artikulálni...

CsB: Igen, ez is igaz. Ezt akartam még a kockázat-magatartásokhoz is mondani. Nagyon fontos a kockázat-magatartás szempontjából, hogy képes-e a gyerek segítséget kérni. Szinte mindegy is, hogy családon belüli erőszak, cyberbullying, drog, alkohol, vagy más a probléma, ha a gyerek körében nincsenek olyan felnőttek, akikben bízunk, ha az iskolában van baj, azt nem szabad elmondani otthon, ha otthon van baj, akkor nincs senki az iskolában, akinek el tudná mondani, akkor nagyon hamar vákuumba kerül a gyerek. A szívügyem a kortárs segítség, ami ezt egy kicsit tudja oldani. „Ne fordulj felnőttözhöz, ha nem megy, hanem mondd el egy kortársadnak!” De ez is csak akkor működik, és az ifjúsági szervezetek is csak akkor működnek, hogyha ezek mellett a nagy felelősséget vál-

láló tizenévesek mellett ott vannak olyan mentorok, olyan felnőttek, akik biztonságos háttérrel teremtenek.

GyZs: Visszatérve az iskolából kikerült generációra: ha egy fiatal 16 évesen kikerül a rendszerből, akkor ott egy tökéletes ellátási úr van. A munkáltató nem fogja felvenni, mert ugyan felvehetné, csak annyi adminisztratív macera van vele, hogy nem veszi fel. Ha bármilyen függősége, pszichiátriai betegsége van, nem látják el, mert a gyermekpszichiáter 16 éves korig veszi fel, a felnőtt meg csak 18 év felett. És akkor még nem beszéltünk olyanról, hogy függőségek. 16 éves korra már nagyon sok függő van, minimális az ellátás, és elképesztően gyorsan kriminalizálódnak, miután dolgozni nem tudnak. Most már közmunkásnak sem veszik fel őket, iskolába már nem járnak, a szülő nem kap így utánuk családi pótlékot. Ha kell a pénz, mondjuk anyagra, néhány héten belül valamilyen bűnözési helyzetben fogja az ilyen fiatal találni magát. Az országban van három olyan intézmény, amely tinédzser korú páciensről gondoskodni tud. Nem ambulanciára gondolok, hanem rehabilitációs kezelésre. Itt összesen el tudnak helyezni maximum 60 gyermeket. Amúgy ez az egész nincs, ők is most tanulják a szakmát.

SE: Hadd említsek meg egy olyan csoportot, akiről nem beszéltünk. Azok a gyerekek, akik valamilyen kizorulóban vannak az iskolai közösségből, nagyon sokszor az iskola nem pedagógus dolgozóival építenek fel bizalmas kapcsolatot, aki lehet a portás néni, lehet a takarító néni, lehet az iskolatitkár. Én személy szerint nem tudok olyan programot, de mondhatok, ha van, amelyik ezeket az embereket, akiknek jelentős része még érettségivel sem rendelkezik, felkészíti arra, hogy hogyan segítsen egy olyan gyereken, akinél az az opció, hogy beszéljen egy tanárral, nem játszik.

PCs: Ezt próbálja, szerintem, orvosolni jelenleg az iskolai vagy óvodai szociális munka. Kifejezetten olyan iskolákban, ahol ez a célcsoport igencsak jellemző, tapasztalatunk szerint három másodperc alatt találták meg a gyerekek a szociális segítőt. Gyakorlatilag ott egyéni szociális munka folyik nap mint nap, mert folyamatosan jönnek hozzájuk a gyerekek a problémáikkal.

SE: Ez jó, de valahogy segíteni kellene a takarító nénit és a portást is, mert nekik is nagyon fontos szerepük van. Főleg a portásoknak. Egy iskolai portás az esetek nagy részében nem csak ajtót nyit, vagy ellenőrzi, hogy ki lép be és ki, hanem, ha meg akarod tudni, hogy ki az, aki iszik, aki behozza a drogot, akkor a portás vagy a portás néni fogja tudni.

CsB: Láttam olyan szakmai tréninget, ahol ott voltak a konyhás nénik, de ehhez az kellett, hogy az iskolaigazgató ezt fontosnak tartsa.

SE: Vagyis megint az iskolaigazgatókon áll és bukik minden. Jómagam 10 éve dolgozom szülői ügyekben európai és országos szinten, és nem véletlenül kezdtem el két éve az Iskolaigazgatók Egyesületének is dolgozni. Azt látjuk, hogy ha nem az iskolaigazgatókkal dolgozunk, akkor nagyon nehéz bármilyen érdemi változást elérni, és teljesen mindegy, hogy egy rendszer mennyire bürokratikus vagy túlszabályozott, ha egy igazgató valamit akar, akkor azt keresztülviszi.

E: Gyakorlatilag azt mondtátok, hogy sok mindenre képes az iskola. Most azt hallo, hogy minden az igazgatón meg a szemléleten múlik. Mire képes akkor az iskola?

GyZs: Minden és semmire: ez az elmélet és a gyakorlat. Félig-meddig gyakorló tanárként azt látom, hogy elindult az iskola szerepének ártértékelése és a tanítási módszerek megújítása a 90-es évek utolsó harmadában, a 2000-es évek elején, de ezek a folyamatok leálltak, illetve egy totális konzervatív visszarendeződést tapasztalunk az utóbbi

években. Nyilván lesznek olyan teamek, olyan iskolák, olyan egyének, akik folyamatosan meg tudnak újulni, de attól még az összkép egy negatív visszarendeződés, egy konzervatív irányú elmozdulás. A 19. századi iskolakép a pályán maradt tanárok egy jelentős hányadának az ideálképe. Hogy milyen lenne az ideális iskola, legfeljebb egy kis elitcsoportot érdekel, a tanárok zömével erről nem lehet beszélni. Nincs erről pedagógusi közbeszéd, különösen arról nincs, hogy a tanárnak más legyen a szerepe, hogy átadja a tanulási folyamat feletti irányítást, hogy a gyerek döntsön el bármit is.

MZs: Szerintem a kulcskérdés az, hogy az iskolában is az innováción legyen a hangsúly. Egyébként a mi a szakmánkra is igaz, hogy óriási a nyomás rajtunk, hogy kövessük a világot, mert amiről azt gondoltuk, hogy korszerű, a következő pillanatban már meghaladottá válik, és a pedagógiában, azt gondolom, ez ugyanígy lehet. De ez energiagényes. Arról, hogy milyen egy jó prevenció program, sok tévhit él a köztudatban. Csak hogy az én szakmámról beszéljek, az egy tévhit, hogy mondjuk a gyógyult szenvedélybeteg elvinni iskolai prevencióra hatásos lenne. Színesíti a programot, de nem lesz hatásos. Az igazán hatásos program az kizárólag a szociális készségfejlesztésre irányuló program, és ha megnézzük, hogy ebből mennyi van, akkor azt látjuk, hogy a programok még mindig a 20-25 évvel ezelőtti módszertanokkal dolgoznak.

SE: Én abban reménykedem, hogy ez a mostani nagyobb részt strukturális pedagógushiány talán el tud indítani egy gondolkodást. Flandriában, a hollandul beszélő Belgiumban, a ma középiskolában tanító matematikatanárok 80%-ának nincsen matematika szakos végzettsége, ami azt jelenti, hogy a matematikaterembe ők egy egészen másfajta szemléletet visznek be. Ezért reménykedem abban, hogy idővel lehet itt is arról beszélni, hogy a történelemtanár is tud földrajzot tanítani – ami egyébként mindenhol a világon rajtunk kívül egy tantárgyi blokkban van. A másik strukturális probléma, ami elmozdíthat valamit a holtpontról, az ország egyes részeiben tapasztalt gyerekihiány. Talán az életkori szegregációt is sikerül megszüntetni, mert sok előnye lenne, ha vegyes életkori csoportokban folyna a tanulás.

E: Ez fontos kérdés. Egyrészt igazad van, hogy a különböző generációknak együtt kell élnie, egymást kell támogatnia, másrészt viszont az is fontos lehet, hogy együtt nőjenek fel a versenytársakkal, akikkel bizonyos helyzetekben a munkahelyért, párkapcsolatokért kell megküzdeniük.

SE: A vegyes életkorú csoportokkal működő intézményekben sok gyereket meg tudtak védeni a lecsúszástól azáltal, hogy felelősséget kaptak a náluk fiatalabbakért.

MZs: Igaz, de kockázati tényező a bántalmazásra vagy a droghasználatra is, hogyha a baráti társaság nagyméretű, és idősebbekkel is szoros a kapcsolat, ahogy ezt megismerehettük Vinglender tanár úr kutatásaiból. Itt pró és kontra lehetnek érvek. A gyerekek egyébként olyan oviba járt, ami vegyes korosztályú volt. Ebben az óvodában a pedagógusnak komoly kihívást jelentett, hogy minden korosztállyal foglalkozni tudjon. Az ifjúsági csoportok vagy ifjúsági szervezetek tudják támogatni a proszociális viselkedést, de iskolai keretek között számos kérdést felvet a vegyes korosztályú nevelés. Túl sokféle feladatot jelent, és azokra a gyerekekre, akiknek tanulási nehézségeik vannak, nem feltehetően jut idő, figyelem.

E: Az eddigiek alapján nagyon úgy tűnik, hogy a prevenció nem is általában az iskola kérdése, hanem a megváltó iskola kérdése, olyan iskolát értve ez alatt, amelyik tudatosan felvállalja

a prevenció szerepet. Ez részben arról szól, hogy a gyerekeknek eszközöket kell adnia ahhoz, hogy meg tudják védeni magukat azokban a helyzetekben, amelyekbe belekerülnek a társaik között az utcán vagy az iskolában, akár a szüleikkel szemben is. Természetesen a pedagógus is kulcsszereplő, a szülő is kulcsszereplő, a társak is azok, de ami ezt összefogja, az maga az iskola. Ezzel így egyetértetek?

SE: Igen, az alapvető lenne, hogy az iskola megértse a saját jelentőségét, de minden kutatás azt mutatja, hogy a kiskamaszkor kezdetéig a legnagyobb hatása arra, hogy milyen viselkedésmintái lesznek a gyerekeknek, hogyan áll hozzá a tanuláshoz, a szülőknek van, amit utána átvesz a kortárscsoport, és soha nem a pedagógusé az elsődleges szerep.

E: Bori a felelősséget emelte ki a letelején, és az iskola lehet egy terep a felelősség gyakorlására. A magunk felé és a társaink felé irányuló felelősség az egyik legjobb megelőzés, sok más mellett, ami arra alkalmassá teszi a gyerekeket, hogy rendelkezzenek a saját életükkel. A másik fontos szerep, hogy megtanulják a gyerekek az iskolában, hogyan lehet újragezdeni valamit. Olyan világban élünk, ami egyszerűen nem engedi meg az embereknek az újragezdedést. A gyerekek esetében pedig ez kulcskérdés. Ha valaki rossz helyzetbe került, a prevenció nem arról szól, hogy a gyerekek ne kerüljenek bajba, mert itt pont az a helyzet, hogy bajba kerültek. Mi van, mi lesz a bajba került gyerekekkel? Ha tudunk esélyt teremteni, ha adunk lehetőséget az újragezdesre, hogy stigma nélkül lehessen valaki normális ember, akkor ez megint lehet egy új szerepvállalás az iskola részéről.

CsB: Egyrészt az igaz, hogy a család a legfontosabb szocializációs terep, másrészt jogos kérdés, hogy mi van a bajba jutott gyerekekkel. Az is nagyon fontos, hogy az iskola nem egy magányosan a világűrbe kilőtt bolygó, hanem egy rendszerbe ágyazott elem, mi azt mondjuk, hogy egy „jelzőrendszeri tag”. Pedagógustréningeken gyakran felmerül, hogy mit csináljak Pistikével, ha olyan az apja és az anyja, amilyen, és sokszor fel sem merül, hogy családsegítés kellene Pistike szüleinek, mert lehet, hogy az egész családnak segítségre van szüksége, és attól, hogy még több leckét küldök haza Pistikével oda, ahol se áram, se csend nincs, a diszlexiája nem fog javulni.

E: Ehhez jön még az, amit te mondtál Zsuzsa, hogy ellátási vaktérképen vannak a tinédzserek, sok területen ellátási problémáink vannak.

GyZs: Igen, és már kezdik feladni azok is, akik eddig még ezt vállalták. A tiniknél nem működik az a szisztéma, amit a felnőttekre kidolgoztak. A tinik gyakorlatilag mindegyike visszaesett valamilyen szinten, lehet, hogy nem ugyanolyan mélyre, de visszaesett. Ezek a programok a tinédzsereknél teljesen másképp működnek, mint a felnőtteknél. Míg a felnőtteknél 80% tiszta marad, a tinik többsége visszaesik. A szakma módszertanilag csak most tanulja, hogyan kell a tinédzserek függőségével bánni, merthogy 2015 óta van csak erre egyáltalán ellátó rendszer.

SE: Visszatérve még arra, amit Bori is mondott: a pedagógusok alapvetően arra szocializáltak, hogy ők azok, akiken áll és bukik minden, néhányan magukat félistennek tartják, és mindezt a csukott ajtók mögött teszik. A pedagógusokat nem teammunkára képezzük, ami sem a pedagógusokkal való együttműködésben, sem abban a tekintetben nem működik, hogy behívjon más területeken dolgozó szakembereket. Mielőtt Borinak átadta a szót, arról beszéltünk, hogy mi az, amit a pedagógus a saját feladatának gondol, és mit lehet elérni az iskola keretei között. Ahhoz, hogy valódi prevenció munkát lehessen végezni, tényleg szükség lenne arra, hogy a pedagógusok munkáját átalakítsuk, és kevesebb legyen az óratartás, és több a gyerekekkel és szülőkkel eltöltött idő.

E: Jelenleg toldozó-foltozó helyzetek vannak, és szerencsések azok a gyerekek, akik belekerülnek egy megelőző vagy védő programba. A gyerekek többsége azonban ebből a szempontból gyakorlatilag nem elérhető. Ez azért sürgető, mert a problémás emberek újratermelődése ebből a korosztályból történik, és a prevenció lényege az lenne, hogy minél kevesebb gondja legyen később a felnőtt társadalomban a rendőrségnek vagy bárki másnak. Most a megelőzés kisebb jelentőségű, mint amekkora súlya van. Életeket határoz meg, és nemcsak a gyerekekét, hanem a szülőkéit, a testvérekét is. Az egész prevenció kérdése sokadik a sorban, mert intervenciósan gondolkodik a világ, nem prevenciósan.

CsB: Én is azt gondolom, hogy az iskolák céljainál a prioritásokat újra kell gondolni. Például, amit már említettünk a tehetséggondozással kapcsolatban: ha adva van 30 gyerek, akkor ott van közöttük a jövőbeli agysebész is, de ott van a manikűrös is, és ez így van jól, és amit el szeretnénk érni csak annyi, hogy egyikükből se legyen bűnöző, szenvedélybeteg, pszichiátriai ellátott stb. Ugyanakkor, ami ezt ellehetetleníti, hogy azok a készségek, azok a kompetenciák, amelyek ehhez kellenének, sokkal lejjebb vannak minden prioritáslistán, mint a szorzótábla, a másodfokú egyenlet meg a periódusos rendszer és a többi lexikai ismeret. Alapvetően én konzervatívan gondolkodom az oktatásról, és úgy gondolom, hogy fontos az antik irodalom meg a periódusos rendszer, csak a prioritások átgondolására hívnám fel a figyelmet, aminek be kellene épülnie már a tanárképzésbe is.

E: Hogy keretbe zárjuk a beszélgetésünket, szeretném, ha mindenki a végén felvázolna egy víziót: Szerintetek mi az az egy vagy két lépés, melyekre feltétlenül szükség lenne ahhoz, hogy a jelenlegi meglehetősen rossz helyzeten javítani lehessen?

CsB: Én már mondtam, de akkor kihangsúlyoznám újra, hogy a kötelező pedagógusképzést kellene minőségi tartalommal megtölteni, oda kellene valami átlátható minőségbiztosítási rendszer, hogy a jó programok eljussanak vidékre, és ne a pedagógus pénztárcáján vagy a civil szervezet pályázati forrásain múljon az, hogy mondjuk indulatkezelésből, kortárs segítségéből, antibullying programokból hova jut és hova nem.

SE: Én továbbra is azt mondom, hogy az igazgatók képzését és ösztönzését tartanám a legfontosabbnak, mert a legmerevebb iskolai keretek között is van lehetőségük arra, hogy változtassanak. Ez nem azt jelenti, hogy nekik kelljen végigülniük egy 40 órás képzést a prevencióról, mert az pontosan annyit fog érni, mint bármi más, hanem, hogy meg kell osztani velük működő példákat, fel kell kínálni nekik olyan étlapokat, amelyekről adott esetben választhatnak.

NÁ: Én egy picit ezen továbblépnék, mert a mi tapasztalunk az, hogy a pedagógus nagyon egyedül érzi magát, ha prevencióról van szó. Borzasztóan magányos, mert olyasmit várnak el tőle, amiről tudja nagyon jól, hogy nem tudja megcsinálni, és ezért érzi azt, hogy milyen jó, ha van rendőr is a közelben, akivel erről beszélni lehet. Nem biztos, hogy az igazgatóhoz tud fordulni, a szülőhöz sem mindig. Ezért én a jelzőrendszert tartanám fontosnak. Mindig azt mondom a kollegáimnak, hogy azt kell a jelzőrendszer tagjaiba sulykolni, hogy nincsenek egyedül. Nem kell mindenkinek mindenki helyett döntést hoznia, hanem van egy szakember csoport, akikkel konzultálhatnak. Ez megkönnyíti mindenki dolgát, és segít a helyes döntések meghozatalában. A jelzőrendszert kell nagyon sürgősen felfejleszteni, hogy abban mindenki megtalálja a helyét.

PCs: Ehhez szeretnék szorosán csatlakozni. Azt gondolom, hogy jelenleg több településen, több kerületben is alakulnak olyan mentálhigiénés intézmények, amelyek ezt a jelzőrendszert szolgálják, viszont a pedagógus még mindig nem megy házon kívülre.

A mentálhigiénés intézményen belül a fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, pszichológus, osztályfőnök, igazgató, szociális munkás mind a rendszer részét képezik, és általában, hogy érzik, ők az adott közösség részei, sokkal könnyebben kijut az adott jelzés az intézményből. Ennek egyébként, ahogy tapasztaltuk, a pedagógusok a legkevésbé aktív tagjai, ők nem nagyon tanulják meg a teammunka szükségességét. Persze van nem egy pozitív példánk is, de sok helyen kimaradnak a pedagógusok ebből a munkából.

GyZs: Most evidenciaként beszélünk a jelzőrendszerrel. Ha most megkérdeznék random egy pedagógust, hogy mi is ez a jelzőrendszer, valószínűleg fogalma se lenne róla. Én magam sem voltam teljesen tisztában ezzel, pedig volt egy mentálhigiénikus végzettségem, és érzékeny voltam erre a problémára. Én egy gyerekvédelmis képzésen találkoztam ezzel először. Tehát igen, kellene egy működő jelzőrendszer, de amíg a tanár azt sem tudja, hogy van ilyen, kik a részei, mi a feladatuk, kinek milyen döntési, határozathozási jogköre van, milyen ügyben kihez lehet fordulni, addig ez nem igazán hatékony. Már azzal előbbre léphetnénk, ha – mondjuk – egy kerületben egy iskolafenntartó csinálna két A4-es oldalon egy táblázatot arról, kiből áll egy ilyen rendszer, nevekkal, elérhetőségekkel, amit minden pedagógus megkapna.

MZs: Ez kölcsönös bizalom kérdése. Hiába tudjuk, hogy van egy jelzőrendszer, ha nincsenek pozitív tapasztalataink a lehetőségekről, ha nem éljük át, hogy egy abszolút profi problémakezelő csapatként tudunk működni. Ehhez kellő alázat és önmérséklet is kell minden részről. Amikor, például, minket felhív egy iskola, akkor úgy megyünk oda, hogy nagyon köszönjük, hogy meghívtak, de arról, hogy egyáltalán mi zajlik ebben az iskolában, az ott dolgozók tudnak beszámolni, így először is tőlük tájékozódunk a helyzetről. Abból indulunk ki, hogy mindenki jó szándékkal közelít, és tudjuk, hogy időnként könnyű abba belecsúszni, hogy mi majd kívülről megmondjuk, mit kell kezdeni ezekkel a gyerekekkel. Kívülről könnyű módszertani tanácsokat adni, de ahhoz, hogy a tanács célba érjen, tisztelet és bizalom kell, ezért a folyamatos bizalomépítés a kulcsa, hogy egyről a kettőre tudjunk lépni.

E: Nagyjából körbeértünk. Azt gondolom, mindannyian érzitek, hogy sok feladat van még előtünk az iskolai prevenció területén. Közös pontnak vélem a hozzászólásokból, hogy csak megváltozott környezetben van lehetőség arra, hogy érdemi változás történjen, és a cél feltétlenül az, hogy ne legyenek nehéz sorsú felnőttek a gyerekeinkből. Nagyon sok eszköz van a kezünkben, csak élnünk kell velük. Nagy potenciált látunk az együttműködésben, a prioritásváltásban, az érzékenység fejlesztésében, a kommunikációban. Én nagyon sokat kaptam ettől a találkozástól.

Köszönöm az izgalmas beszélgetést!